

เทศน์เช้า วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๗

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ ธรรมะมันคืออะไรละ ธรรมะคือสังขารม สังขารมนะ สังขารมนั้นยิ่งใหญ่ แล้วเราแสวงหากัน แต่เราเข้าไม่ถึงไง เพราะเราเข้าไม่ถึง เราเข้าถึงสมมุติสังขารมันเป็นความจริง ความจริงตามสมมุติไง มันพิสูจน์ได้ แต่มันแปรปรวน มันแปรสภาพของมันตลอดเวลา แต่อริยสังขาระ สังขารความจริงอันนั้นเราพยายามแสวงหาอันนั้น

ฉะนั้น เราบอกว่าธรรมะเหนือธรรมชาติ ธรรมะเหนือธรรมชาติ มันเหนือการแปรปรวน

เขาบอกธรรมะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนว่าสังขารมคืออนัตตา

ความเป็นอนัตตา ความเป็นอนัตตามันคือกิริยา คือสภาวะที่มันจะเปลี่ยนแปลงเข้าไปสู่สังขารมอันนั้น ถ้าเข้าไปสู่สังขารมอันนั้น พระพุทธเจ้าถึงได้บอกว่านิพพานคืออะไร นิพพานก็คือนิพพาน แล้วนิพพานมันต้องคืออะไรอีกละ

ฉะนั้น สังขารมอันนี้ ฟังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้ละ มนุษย์เกิดมาปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์ทั้งนั้นแหละ สิ่งมีชีวิตมันปรารถนาความสุขของมัน แล้วความสุข สมมุติสังขาระ เพราะความสุข ในอริยสังขาระ ทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์ตั้งอยู่ และทุกข์ดับไป ทุกข์เกิดขึ้น ความทุกข์ความยากมันเกิดขึ้น ทุกข์ตั้งอยู่ แล้วทุกข์ดับไป พอทุกข์ดับไปมันก็มีความพอใจ ความพอใจ เราก็ดูว่าเป็นความสุขๆ ของเราไง

สิ่งที่ว่าเราเกลียดความทุกข์ ปรารถนาความสุข แล้วเราแสวงหาความสุขกัน ความสุขอย่างนั้นความสุขเพราะเรายังไม่ได้เคยเสพมัน ไม่ได้เคยได้พบมัน เราปรารถนาอันนั้น อยากมีทรัพย์สินเงินทองนะ มันมีอยู่ เศรษฐีจากสหรัฐอเมริกาเขามาหาหลวงตา เขาเป็นเศรษฐีนะ เป็นเศรษฐีนี้ เงินของเขามาหาศาลเลยนะ ฉะนั้น เขาบอกว่าวันหนึ่งเขาเจ็บไข้ได้ป่วย เงินช่วยอะไรเราไม่ได้ เขาต้องกดปุ่มให้รถพยาบาลมารับ พอเขากดปุ่ม เขาถึงเห็นว่าเงินช่วยอะไรเขาไม่ได้ ไร่กระดากองอยู่หน้าช่วยอะไรเขาไม่ได้ แล้วเขาได้คิดไง เขาได้คิด เขาจับเครื่องบินมาหาหลวงตา

มาคุยให้หลวงตาฟังไป เขาบอกเงินเขามาหาศาลเลยนะ เก็บไว้เป็นห้องๆ เลย แต่มันช่วยอะไรเราไม่ได้ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยต้องไปกดให้รพพยาบาลมารับ นี่คนได้คิด เห็นไหม

เราก็เหมือนกัน เราปรารถนาอยากจะร่ำอยากจะรวย อยากจะมั่งมีศรีสุข ความมั่งมีศรีสุข คนมั่งมีศรีสุขโดยธรรม ถ้าโดยธรรมนะ เรามีโดยสุจริต เรามีด้วยความสุจริต ด้วยความเมตตา คนมีแล้วอยากจะช่วยเหลือเจือจานคน แต่ถ้าเรามีแล้ว ถ้าจิตใจของเรามันสุจริตนั่นแหละ มีด้วยความสุจริต

มีคนมากมาปรับทุกข์กับเรา เขาสร้างธุรกิจ แล้วไม่มีใครมารับช่วงธุรกิจของเขา เพราะลูกมันไม่ได้อยากอยู่เมืองไทย ลูกไปอยู่เมืองนอกหมดไป ลูกไปอยู่เมืองนอกหมดนะ แล้วธุรกิจของเขามีโรงสี แล้วเขาบอกว่าโรงสีของเขา เขาจะมอบให้ใครละ ลูกมันไม่เอา พยายามอ้อนวอนให้ลูกกลับมาซะ กลับมาทำไม? กลับมารับมรดก นี่มันเป็นความทุกข์ใหม่ แต่เราคิดกันไงว่าถ้าเรามั่งมีศรีสุข เราจะมีความสุขๆ ใจ

คนเราเกลียดความทุกข์ ปรารถนาความสุข นี่ความสุขๆ ความสุขที่ไหนละ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าสุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี เราจะมั่งมีศรีสุข เราจะทุกข์จนเจ็ญใจ เรามีธรรมะในหัวใจของเรา ถ้าเรามีธรรมะในหัวใจของเรา ธรรมะคืออะไร ธรรมะคือสัจจะ สัจจะมันรู้ของมันว่าเราทำของเราอย่างนี้ ถ้าเราทำอย่างนี้นะ ทุกข์จนเจ็ญใจขนาดไหน แต่เราก็มีชีวิตของเรา เราก็แสวงหาของเราเพื่อดำรงชีพของเรา ถ้าดำรงชีพแล้ว ถ้าจิตใจมันไม่คืนรน เราก็มีความสุขของเรา ถ้ามันมีสติปัญญา เห็นไหม

เวลาเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาเรามีสุขมีทุกข์ มันมีความพอใจและไม่พอใจ แต่ชีวิตนี้มาจากไหนละ ชีวิตนี้มันมาจากไหน เวลาเกิดนี้เกิดมาจากไหน เวลาเราเกิดมา กรรมมันพาเกิด กรรมคือการกระทำ ถ้าการกระทำ ทำสิ่งใดมา คุณดี เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์ สร้างสมบุญญานุการมาหาศาล เวลาเสียดสละ เขาบอกเสียดสละไปทำไม คุณดี พระเวสสันดรชาติสุดท้าย เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสียดสละ เสียดสละหมดเลย เสียดสละลูก เสียดสละเมีย เสียดสละทุกๆ อย่าง เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ องค์ต้องเสียดสละครบคร่าวอย่างนี้ แต่พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ไม่ต้องทำถึงขนาดนั้น

แต่เวลาทำขนาดนั้น เสียดสละมา เสียดสละมาขนาดนั้น เพราะทำคุณงามความดีมาหาศาล เวลาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ เกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะที่ลุมพินีวัน เด็กเพิ่งเกิด เด็กเพิ่งเกิดเขามี

วุฒิภาวะอะไร พุท้อออกมาได้อย่างไรว่าเราจะเกิดชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย แล้วมันเป็นจริงไหม ตอนนั้นยังไม่เป็นจริงนะ ไม่เป็นจริงเพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพิ่งเกิด พอเกิดมา เปล่งวาจาณะ เปล่งวาจา ก้าวได้ ๗ ก้าว เปล่งวาจาเลย “เราจะเกิดชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย” อันนี้เรื่องของผลบุญนะ ผลบุญ อำนาจวาสนาบารมีนะ

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ได้ตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสละราชวังออกไป สละสามณรรพาสาล สละนางพิมพา ออกไปแล้วไปค้นคว้าอีก ๖ ปี คำว่า “ค้นคว้าอยู่ ๖ ปี” ใช้ปัญญา ใช้สติจะความจริงค้นคว้าหาความจริงในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเกิดอริยสัจ ๓ ศาสนาอยู่ที่นี้ บุญเพนิวาสนาสุคติญาณ จตุปปาตญาณ อาสวัภยญาณ ศาสนาอยู่ที่นี้

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพบกับพราหมณ์ตอนที่นิพพาน ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนาไหนไม่มีผล ศาสนาไหนไม่มีมรรค มรรคคืออะไร ก็องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมนี่คือมรรค เพียรชอบ งานชอบ เวลาความเพียรอยู่ ๖ ปีนั้นละเพียรไม่ชอบ ไม่ชอบเพราะอะไร เพราะนั่นละเวลาทำไปโดยความไม่เข้าใจ ไม่เข้าใจ แสวงหา อยากได้ อยากดี อยากกระทำ แต่มันทำไม่ได้ ทำไปแล้ว ขนาดอาจารย์บอกว่ามีความรู้เหมือนเรา ทำได้เหมือนเรา แต่กิเลสของเรา เรารู้อะไร ในเมื่อมันยังมีความสงสัย ชีวิตนี้มาจากไหน เรามาจากไหนกัน นั่งอยู่ที่นี่มาจากไหน แล้วมาทำไม แล้วจะไปไหน นี่ศาสนาตอบโจทย์ตรงนี้ ตอบโจทย์ที่ว่าชีวิตนี้มาจากไหน เพราะอะไร

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบุญเพนิวาสนาสุคติญาณย้อนไปเลยว่ามันมาจากไหน แล้วมันมาอย่างนี้ได้อย่างไร มันมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะได้อย่างไร แล้วเจ้าชายสิทธัตถะออกแสวงหา ออกแสวงหากับลัทธิต่างๆ เจ้าลัทธิที่ไม่มีปัญญา เจ้าลัทธิต่างๆ ที่ไม่เป็นความจริง มันก็ไม่ใช่ความจริงวันยังค่ำ เขาจะรับรองขนาดไหน เขาจะชื่นชมขนาดไหนมันก็ไม่ใช่ความจริง พอไม่เป็นความจริงถึงได้ระลึกถึงบุญกุศลของตนใจ ได้ระลึกบุญกุศลของตัวเองว่าตั้งแต่เป็นราชกุมาร พระเจ้าสุทโธทนะพาไปแรกนาขวัญ คนเรารู้ว่ามีบุญกุศลมันระลึกได้ พอระลึกได้เอาความสุขอันนั้น เพราะว่าขณะนั่งอยู่โคนต้นหว่านนั้น หายใจเข้าและหายใจออกโดยตั้งใจไว้ หายใจเข้า หายใจออก มีสติปัญญาเป็นอานาปานสติ กำหนดจิตไว้ จิตสงบ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี

เข้าไปผานสมบัติกับอุทกดาบส อาพารดาบส “มีความรู้เสมอเรา เหมือนเรา ส่งออกได้ มีอภิญญา ๖ รู้ไปหมด รู้ไปทุกๆ อย่าง” รู้แล้วมันได้อะไรล่ะ

เวลานี้ก็ถึง โคนต้นหว่ามันมีความสุข มันมีความสุข มีความสงบ มีความระงับ มันมีความสุขพร้อม แต่ตอนนั้นมันยังไม่ได้ใช้ปัญญา ระลึกถึงตรงนั้นแล้วมากำหนดลมหายใจ พอจิตละเอียดเข้าไป บุพเพนิวาสานุสติญาณ ข้อมูลเดิม เข้าไปสู่ตัวตนแท้ของตัวเอง บุพเพนิวาสานุสติญาณคือย้อนอดีตชาติได้ คือกำหนดข้อมูลที่มันสะสมในใจ แล้วเวลาที่ยุ่งกัน จตุปปาตญาณมันก็ไปของมัน มันก็ยังไม่ใช่ มันไม่ใช่

เวลาจะให้สมคุณเป็นความจริง เกิดอภิญญาญาณ สิ่งที่สำคัญก็เลยออกคือมรรค มรรคห้าจะความจริงอันนี้ ตัวศาสนามันเกิดตรงนี้ ถ้ามันเกิดตรงนี้นะ เพราะมันเป็นความจริงในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาไปเทศนาปัญจวัคคีย์ ปัญจวัคคีย์ปฏิเสศ เพราะด้วยความเห็นของปัญจวัคคีย์ ด้วยความเข้มข้น ด้วยความเข้มงวด “โอ๊ย! ออกอาหารขนาดนั้นยังตรัสรู้ไม่ได้ แล้วไปฉันอาหารของนางสุชาดา มันกลับไปมากมันจะสำเร็จได้อย่างไร” นี่ความเห็นของโลก เห็นใหม่ ความเห็นของโลกต้องเข้มข้น เข้มงวด ต้องทำจริง แล้วจริงต้องเป็นความจริง แล้วจริงอย่างไรล่ะ จริงอย่างไรแล้วจริงตรงไหนล่ะ จริงเป็นวัตถุ จริงเป็นสสาร มันเป็นความเห็นของโลก

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางหมดเลย แล้วเวลามันเกิดขึ้น แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดกับปัญจวัคคีย์ เธอได้ยินไหมอยู่ด้วยกันมา ๖ ปี ๖ ปี ผู้ที่อุปฐากเขาแสวงหา เขาต้องการคนขึ้นมา นี่เราไม่รู้เรารู้ไม่บอก แต่ตอนนี้เรารู้แล้วนะ เราเป็นพระอรหันต์ จงเงี้ยวหลงฟัง จะเทศน์ธัมมจักกฯ เวลาเทศน์ธัมมจักกฯ ด้วยเหตุด้วยผล มันมีเหตุมีผล มีกิจจญาณ กิจคือการกระทำ มรรคไป

ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล มันมีกิจจญาณ กิจคือการกระทำ มันมีกิจจญาณ มันมีสัจจะ มันมีสัจจญาณ มันมีกิจจญาณ มีสัจจญาณ ถ้ามันไม่มีกิจจญาณ ไม่มีสัจจญาณ ไม่มีวงรอบของจิต ไม่มีการกระทำของจิต ไม่มีมรรค ไม่มีการวงรอบ เราจะไม่นับปฏิญาณตนว่าเราเป็นพระอรหันต์ มันมีวงรอบของมัน มันมีธรรมจักรของมัน มีมรรคญาณของมัน มันมีสัจจะมีความจริงของมัน ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นจากการภาวนา

แม้แต่เราทำความสงบเรายังทำไม่เป็นเลย จิตสงบ ทำสมาธิยังเถียงกันปากเปียกปากแฉะ แล้วสมาธิจำเป็นหรือไม่จำเป็นล่ะ เห็นไหม มันเป็นแขนงหนึ่ง มันเป็นเรื่องความรู้หนึ่งในมรรค ๘ มันต้องมีสัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิเป็นพื้นฐานมันถึงมีความเพียร ความเพียรมันถึงชอบธรรม ถ้าความเพียรมันไม่ชอบ ความเพียรไม่ชอบ ความเพียร คุณติ ปัญจวัคคีย์ ๖ ปี นั่นล่ะความเพียรมันไม่ชอบธรรม มันไม่สมควรของมัน ไม่มีขณิมาปฏิบัติ ไม่ใช่ความจริงของมัน ถ้าไม่จริงความจริงของมัน ผลมันก็ไม่เป็นจริงนะสิ ในเมื่อมันไม่จริง ผลมันจะเป็นความจริงขึ้นมาได้อย่างไรล่ะ

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาค้นคว้าเอง ถึงบอกว่าเราเป็นไก่ตัวแรกที่เจาะฟองวิฆาออกมา เพราะมันไม่มีใครเคยทำอย่างนี้ มันไม่มีใครเคยทำอย่างนี้มันถึงไม่มีใครบอกความจริงอย่างนี้ได้ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำอย่างนี้แล้วขึ้นมา เป็นความจริงในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว เวลาจะไปเทศน์ปัญจวัคคีย์ ปัญจวัคคีย์ ด้วยความเห็นของโลก ความสุดโต่ง เรานัดกันว่าถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา เราจะไม่ต้อนรับ เพราะเราอยู่ด้วยกันมา ๖ ปี โอ้โฮ! ทำเข้มข้นเข้มงวดขนาดนั้นยังไม่ได้ แล้วไปฉันอาหารของนางสุชาดามันจะเป็นไปได้ได้อย่างไร นัดกันไว้เลยนะว่าไม่รับ

แต่พอเข้ามาใกล้ๆ มันด้วยความเคารพ จิตได้สำนึกมันก็รู้ว่าหัวหน้า คือว่าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติอยู่ โดยสัตยชาติญาณก็รับพร้อมกัน แต่ก็ยังเกิดทิฐิ นี้ด้วยความเห็นของเขาในความเห็นว่ามันต้องเข้มข้นอย่างนั้นมันถึงจะเป็นความจริงอย่างนั้น แต่ความเข้มข้นอย่างนั้น นี่เรื่องโลกใจ ฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้วถึงได้ท้อใจ ท้อใจว่าจะบอกเขาได้อย่างไร จะบอกเขาอย่างไร ถ้าจะบอกเขาอย่างไร ใครจะมีปัญญาได้ เสวยวิมุตติสุขอยู่ แต่ถึงที่สุดระลึกได้ แล้วคนที่มีสติมีปัญญา คนสร้างมา เราถามย้อนกลับ เรามาจากไหน เรามาจากไหนกัน ถ้าเรามาจากไหน มันต้องมีที่มาที่ไป

ถ้าคำว่า “มีที่มาที่ไป” มันต้องมีเหตุมีผล มันไม่มีลอยมาจากฟ้าหรอก ไม่ใช่ว่าอยู่ดีๆ ก็เกิดออกมาจากกระบอกไม้ไผ่ แล้วเวลาตายไปแล้วมันก็จบ มันเป็นไปไม่ได้หรอก คนมันจะเกิดมาจากกระบอกไม้ไผ่ มันเกิดจากพ่อจากแม่ แล้วเวลาไปเกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหมเขาเกิดจากโอปปาติกะ โอปปาติกะมหัศจรรย์กว่านี้อีก โอปปาติกะไม่ต้องอาศัยพ่ออาศัยแม่ อาศัยเวรอาศัยกรรมมันเกิดขึ้นเลย เราต้องอาศัยพ่ออาศัยแม่ คุณติ ไปเกิดนรกอเวจีมันต้องอาศัยพ่ออาศัยแม่ไหม มันอาศัยเวรกรรมของมันไป

นี่เหมือนกัน เราอาศัยกรรมดีของเรา มา มนุษย์สมบัติ เรามีศีล ๕ เรามีมนุษยสมบัติเราถึงได้เกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วมนุษย์มีค่าอะไรล่ะ เราเกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหมดีกว่า เทวดา อินทร์ พรหมเขามีความสุขกว่าเรา ทำไมต้องมาเกิดเป็นมนุษย์ล่ะ

เกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์มีกายกับใจๆ ร่างกายมันต้องมีปัจจัย ๔ เทวดาเขาวิญญาณาหาร พรหมเขาผัสสาหาร นรกอเวจีเขาวิญญาณาหารเหมือนกัน เพราะอะไร เพราะว่าเวลาถึงที่สุดแล้ว ทำความชั่วเอาไว้มาก ไฟนรกอเวจีเผาจนละลายหมดเลย ตายไปแล้วก็เกิดอุบัติขึ้นมาอีกอยู่อย่างนั้นแหละถ้ามันยังไม่หมดเวรหมดกรรม เห็นไหม มันเป็นนามธรรม มันเป็นเรื่องที่ลึกลับมหัศจรรย์ มันเป็นอย่างนั้นแหละ แต่เรายังมองไม่เห็น เรามองไม่เห็น เราเข้าใจไม่ได้

แต่เราจะมาจากเทวดา จากอินทร์ จากพรหม หรือจากนรกอเวจี เรามาเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาเป็นมนุษย์มันมีร่างกาย ร่างกายมันทำให้จิตใจทำความสงบของใจเข้ามา แล้วจิตใจมันวิเคราะห์ร่างกายนี้ มันวิเคราะห์ตัวเอง มันวิเคราะห์ร่างกายนี้ว่าร่างกายนี้มันเป็นอย่างไร นี่วิธีการไง กิจจญาณๆ พิจารณากาย พิจารณาเวทนา พิจารณาจิต พิจารณาธรรมไง กิจจญาณ กิจของหัวใจ หัวใจที่มันมีการงานของมัน ถ้ามันมีการงานของมัน มันจะเกิดสติปัญญา ๔ เกิดวิปัสสนาญาณ กิจของมันอยู่ที่นี้ แต่เราเกิดมาแล้ว เราเป็นมนุษย์ เกิดมาแล้วมีศักยภาพ เราทำสิ่งใดแล้วประสบความสำเร็จ ชีวิตเรารุ่งโรจน์ ชีวิตเรา แล้วเวลาจะตาย คอตก

วัฒนธรรมของชาวพุทธ เวลาแก่เฒ่าขึ้นมาแล้วให้เข้าวัดเข้าวา เข้าวัดเข้าวาก็เพื่อเตรียมทรัพย์สมบัติ เตรียมทรัพย์สมบัติ เตรียมบุญกุศลให้หัวใจมันไป วิญญาณาหารๆ วิญญาณาหารคือประสบการณ์ของใจ ใจได้เสียสละ ใจได้ทำบุญ มันเป็นที่พิศ มันฝังลงที่ใจ ใครเคยทำอะไรมา ใจรับรู้ ใครเคยทำอะไรมา ใจมันซบลงที่นั่นหมด นี่อริยทรัพย์เกิดอย่างนี้ ถ้าเราทำของเราแล้วถ้าใครทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าจิตมันสงบเข้ามามันซบลงยิ่งกว่าเราเสียสละทาน เพราะเราเสียสละทาน เราเสียสละด้วยกิริยา วัตถุมันเป็นเจตนา แต่เวลาพุทโธๆ จิตมันสงบเข้ามา ตัวมันเองสงบ แล้วมันเกิดกิจจญาณ มันเกิดการกระทำ มันเกิดมรรค มันเกิดความเป็นไป อันนี้ใครจะต้องไปบอกมันล่ะ นี่ไง ภาวานามยปัญญา มันเกิดอย่างนี้ไง ศาสนาสำคัญ สำคัญอย่างนี้ไง แล้วสำคัญกับใครล่ะ ศาสนาสำคัญกับใคร

สำคัญกับคนที่มิเจตนา สำคัญกับคนที่มิบุญกุศลที่เขาชวนชวามีการกระทำ จะไม่สำคัญกับคนที่ไม่เอาไหนเลย คนไม่เอาไหนมันปฏิเสธ มันไม่รับรู้ ศาสนาก็เป็นศาสนา แล้วตัวมันได้

อะไรล่ะ คุณติ ของอยู่ข้างกายเรา เราไม่สนใจ เราได้อะไร เราไม่ได้อะไรเลยนะ ของอยู่ติดกับเรา เราไม่สนใจนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเลย ภิกษุอยู่ถึงภาคตะวันตก ภิกษุอยู่ไกลมาก แต่เขาปฏิบัติตามเรา เหมือนเขาอยู่ใกล้เรา เหมือนเขาจับชายจีวรของเราไว้ ภิกษุอยู่ในวัดเดียวกับเรา ภิกษุอยู่ด้วยกันกับเรา แต่ไม่สนใจ ไม่ประพฤติปฏิบัติ เขาเหมือนอยู่ไกลเรา การอยู่ไกลอยู่ใกล้ มันอยู่ที่กิจจญาณ อยู่ที่การกระทำของใจ อยู่ที่ปัญญาเรามั่นค้ำว่าขึ้นมามันเป็นความจริงของเรา สัจธรรมๆ อยู่ที่นี่

ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผลนะ แล้วเวลามรรคเราได้ชวนเขาเป็นวิทยาศาสตร์ มรรคคือการกระทำ ก็ทำความดีกัน แล้วความดีอย่างนั้นมันก็เป็นความดีเปลือกใจ แต่ถ้าความดีของใจ เวลาเกิดสติปัญญาภายในที่มันสำรอกมันคายอย่างไร

คุณติ เวลาบอกว่าเวลาเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาเป็นของหยาบๆ สิ่งจริงๆ แล้วใจมันทำใจมันทำ แล้วเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาไปทำไม

ก็เดินจงกรม นั่งสมาธิ ภาวนาก็หาหัวใจใจ จิตสงบเข้ามาที่รู้จักตัวมันเองใจ ถ้ารู้จักตัวมันเอง เวลาตัวมันเอง ถ้ามันเกิดอุปนิสัยสมาธิ มันสักแต่ว่า มันทำอะไรไม่ได้เลย พอมันคลายตัวออกมา เดินจงกรมได้ นั่งสมาธิได้ ปัญญามันเกิดขึ้นมา ถ้าปัญญาเกิดขึ้นมานี้มันเป็นมรรค

ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล ถ้าใครไม่เคยเห็นสัจจะความจริงมันพูดไม่ได้หรอก มันพูดอย่างไรมันก็เป็นความจำมา ความจำมั่นคือของยืม ของยืมตกๆ หล่นๆ ทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าไม่มีความจำมั่นอธิบายถึงเหตุการณ์ ถ้าไม่มีกิจจญาณ ไม่มีสติจญาณ ไม่มีสติจะไม่มีความจริง เราจะไม่ปฏิบัติญาณตนว่าเราเป็นพระอรหันต์ เอวัง